

FULL SYSSELSÄTTNING OCH SOLIDARISK LÖNEPOLITIK

Ungas färdigheter och etableringsproblem på arbetsmarknaden

Författare: Love Wennemo Lanninger

Sverige har sedan 1990-talet lidit av hög arbetslöshet och har i dag vad som måste beskrivas som massarbetslöshet. Det är uppenbart att den förda ekonomiska politiken inte längre klarar att uppnå full sysselsättning. Det går inte heller att återgå till den politik som dominerade före 1990-talet.

Vad Sverige behöver är därför en ny ekonomisk politik som förenar full sysselsättning och rättvisa löner med dagens öppna ekonomi. Det är bakgrunden till att LO-kongressen 2012 beslutade att inleda projektet *Full sysselsättning och solidarisk lönepolitik*. Projektet ska resultera i en slutrapport till LOs kongress 2016 samt ett stort antal underlagsrapporter, varav denna är den sjuttonde.

Det är min förhoppning att denna rapport liksom projektets fortsatta arbete ska bidra till den viktiga diskussionen om hur Sverige åter kan bli ett land med full sysselsättning och om hur den solidariska lönepolitiken kan moderniseras.

Karl-Petter Thorwaldsson

LOs ordförande

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	6
1. Ungas etableringssvårigheter på arbetsmarknaden	8
1.1 Ungas utanförskap – ett växande problem	8
1.2 Gymnasieutbildning har stor betydelse för att etablera sig på arbetsmarknaden	9
1.3 Arbetsmarknaden är under förändring	11
2. Unga svenskars kunskaper i jämförelse med omvärlden	13
2.1 Unga svenskar presterar bra i ett internationellt perspektiv	14
3. Analys och diskussion av resultaten	29
Vad kan göras för att minska avhopp från gymnasiet?	32
Obligatoriskt gymnasium?	33
Goda svenska PIAAC-resultat men fallande PISA-resultat. Kommer unga vuxna i Sverige prestera sämre i framtiden?	34
Källförteckning	36

Förord

DE SENASTE ÅREN har den svenska utbildningsdebatten präglats av de dystra PISA-resultaten. Frågorna är många: Hur ska unga kunna få jobb i framtiden när skolresultaten är så svaga? Kommer Sverige att kunna stå upp i den internationella konkurrensen? Och hur ska det gå med sammanhållningen när resultaten allt mer går isär beroende på vilken social bakgrund eleverna har?

En annan utveckling, som det har varit tystare om, är att det tar allt längre tid för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. I slutet av 1980-talet hade unga i regel etablerat sig på arbetsmarknaden när de var 21 år. I dag sker det först vid 28 års ålder. Det är en dramatisk utveckling som rymmer såväl positiva som negativa inslag. Det positiva är att allt fler unga läser eftergymnasiala utbildningar. Kraven på hög formell kompetens har vuxit kraftigt och det blir allt viktigare med längre utbildningar för att etablera sig på arbetsmarknaden. Det negativa är att många unga vill få fast arbete men istället under flera års tid varvar arbete med arbetslöshet, eller slängs mellan den ena korta anställningen efter den andra.

I denna rapport till projektet *Full sysselsättning och solidarisk lönepolitik*, skriven av Love Wennemo Lanninger, ges en mer fyllig bild av vilka kunskaper unga vuxna har. Med hjälp av OECDs undersökning av vuxnas färdigheter, PIAAC¹, belyses unga svenskars färdigheter inom tre områden: räknefärdighet, läsfärdighet samt problemlösning med hjälp av IT. Resultaten för Sverige jämförs med andra industrialiserade ekonomier, dessutom jämförs hur unga med olika studiebakgrund och etableringsförhållanden på arbetsmarknaden klarar sig i förhållande till varandra.

Rapporten kommer att vara ett viktigt inslag i den fortsatta diskussionen och behandlingen av hur ungdomars etablering på arbetsmarknaden ska underlättas. Författaren ansvarar själv för innehåll, slutsatser och förslag.

Stockholm i september 2015

Sebastian de Toro

Projektet för Full sysselsättning och solidarisk lönepolitik

¹ Program for the International Assessment of Adult Competencies.

Sammanfattning

Svårt för många unga att etablera sig på arbetsmarknaden

Det tar allt längre tid för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomsarbetslösheten i Sverige är hög och andelen unga utanför arbetsmarknaden ökar. Samtidigt möter unga vuxna ökade krav på arbetsmarknaden. Relevant utbildning, men också krav på goda färdigheter i läsförståelse, räkneförmåga och IT-kunskaper blir en viktig del av allt fler yrken på en arbetsmarknad som genomgår teknologisk förändring och som blir allt mer tjänsteinriktad. En problematisk växande grupp är de unga som varken arbetar eller studerar. Överrepresenterade i denna grupp, och bland de som har en svag anknytning till arbetsmarknaden, är unga som inte fullföljt gymnasiet.

De flesta unga vuxna har goda kunskaper – men inte alla

Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter (PIAAC) ger oss möjlighet att få en bild av unga vuxnas färdigheter och kunskaper. Detta utökar våra kunskaper om unga med etableringssvårigheter på arbetsmarknaden. Undersökningen visar att unga vuxna i Sverige har goda färdigheter i ett internationellt perspektiv.

Det finns dock stora skillnader inom Sverige. Unga som varken arbetar eller studerar, liksom unga som inte har klarat gymnasiet, har generellt sett lägre färdigheter än övriga unga. Dessa grupper är dock heterogena – vissa i grupperna har mycket låga färdigheter, medan andra har goda färdigheter.

Förslag för att hjälpa unga vuxna med bristande kunskaper

Det finns förmodligen ingen universallösning för att stärka dessa unga vuxnas chanser att etablera sig på arbetsmarknaden. Denna rapport nämner några viktiga strategier för att förbättra ungas chanser att etablera sig på arbetsmarknaden.

– Underlätta för unga vuxna att komplettera bristande kunskaper genom vuxenutbildning. Unga vuxna måste ha möjlighet att läsa till både

- högskoleförberedande eller relevanta yrkesutbildningar, samt grundläggande utbildning om grundskolekompetens saknas.
- Alla unga vuxna utan gymnasiekompetens har sannolikt inte ork eller vilja att sätta sig i skolbänken igen. Därför kan det vara viktigt med alternativ som praktikplatser eller yrkesintroduktionsanställningar för att ge dessa individer en chans att etablera sig på arbetsmarknaden.
 - Förhindra att unga vuxna hoppar av gymnasiet. För detta krävs både ökat pedagogiskt samt socialt stöd på gymnasienivå. Det är viktigt att de unga som byter gymnasieprogram eller gymnasieskola får den hjälp och vägledning som krävs för att de ska kunna fullfölja sin gymnasieutbildning.

1. Ungas etableringssvårigheter på arbetsmarknaden

1.1 Ungas utanförskap – ett växande problem

Ungas utanförskap och etableringssvårigheter på arbetsmarknaden i Sverige och resten av den industrialiserade världen är ett växande problem. Internationella arbetsorganisationen (ILO) konstaterade 2012 att arbetslösheten i EU och resten av den industrialiserade världen var den högsta som uppmätts sedan mätningarna började 1991. En särskilt utsatt grupp är de unga vuxna, där har arbetslöshetstalen ökat markant de senaste åren. Sverige är inget undantag.

Ungdomsarbetslösheten i Sverige har de senaste åren legat över EU-snittet. Samtidigt ska ungdomsarbetslöshetsciffrorna möjligtvis tas med en nypa salt. Sättet att mäta ungdomsarbetslöshet på gör att många av de som studerar på heltid räknas som arbetslösa, om de samtidigt söker jobb parallellt med studierna, (Hållö, 2014).

Ländernas utbildningssystem spelar en stor roll för ungdomsarbetslöshetstalen. Länder med utbyggda lärlingssystem, som exempelvis Tyskland eller Norge, tenderar att ha betydligt lägre ungdomsarbetslöshetsciffror. Lärlingar är ofta anställda av företagen där de får sin utbildning, och räknas därför inte in i arbetslöshetsstatistiken (Olofsson, Lundahl, 2013). I länder utan utbyggda lärlingssystem (som exempelvis Sverige eller Finland) kan de som går yrkesutbildningar samtidigt söka deltidsjobb, och därmed klassas som arbetslösa. SCB har i sin arbetskraftsundersökning (AKU) konstaterat att cirka 40 procent av de unga arbetslösa är heltidsstuderande.

Därför kanske man istället ska titta närmare på gruppen unga som varken arbetar eller utbildar sig. Denna grupp inkluderar visserligen unga som exempelvis är ute och reser, men mycket tyder på att den största delen av gruppen är unga med ogynnsamma villkor. Unga som inte fullföljt gymnasieutbildning eller motsvarande eller unga med invandrabakgrund är kraftigt överrepresenterade bland de som varken arbetar eller studerar. I Arbetsförmedlingens rapport (2013) konstaterades att antalet unga i åldrarna 16–29 år som varken arbetar eller studerar

var 160 000 år 2008. År 2010 hade den siffran ökat till 190 000. Undersökningen visade också att majoriteten av de som varken arbetat eller studerat år 2008 var kvar i samma situation året efter. Den största delen av gruppen är i åldrarna 20–29 år.

1.2 Gymnasieutbildning har stor betydelse för att etablera sig på arbetsmarknaden

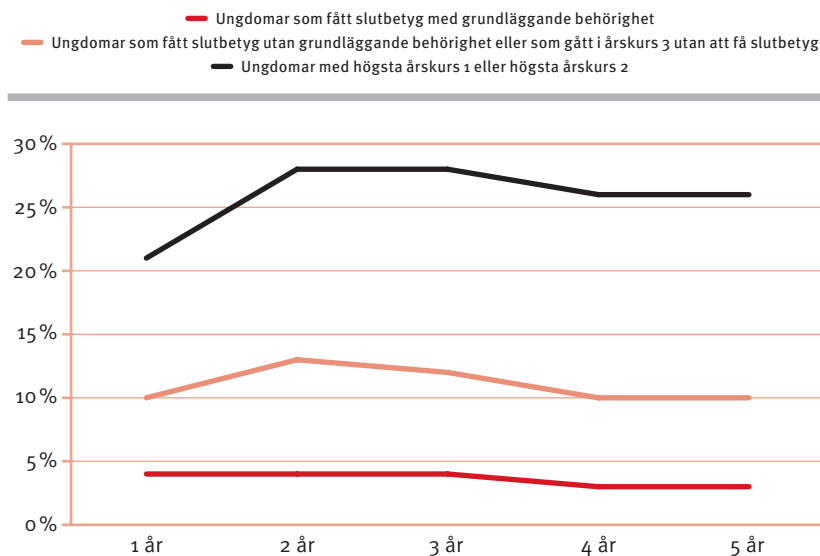
Ungas gymnasieutbildning har en stor effekt på deras chanser att etablera sig på arbetsmarknaden, visar Skolverkets rapport (2014, a). I rapporten undersöks före detta gymnasieelevers från tre årskullar etableringsstatus på arbetsmarknaden ett till fem år efter studenten. Unga som gått ett yrkesprogram är i störst utsträckning etablerade på arbetsmarknaden några år efter gymnasiet. Unga som gått studieförberedande program är i högre utsträckning heltidsstuderande på högskola eller universitet. Det finns dock markanta skillnader mellan könen, liksom mellan olika program.

Bland de som gått yrkesförberedande gymnasium är män i högre utsträckning än kvinnor etablerade på arbetsmarknaden åren efter gymnasiet. Detta förklaras delvis av att män och kvinnor ofta söker sig till olika yrkesprogram. De mansdominerade programmen har ofta en tydligare arbetsmarknadsanknytning, och de som gått de mansdominerade yrkesprogrammen får i högre utsträckning en etablerad position på arbetsmarknaden de första åren efter gymnasiet.

Elever från de kvinnligt dominerade yrkesprogrammen har istället i högre utsträckning en osäker eller svag position på arbetsmarknaden eller studerar på högskola eller universitet ett, tre eller fem år efter studenten. Men skillnaderna mellan män och kvinnor beror inte bara på att de ofta går olika yrkesprogram. Även de kvinnor som gått ett mansdominerat yrkesprogram har i lägre utsträckning än sina manliga klasskamrater en etablerad position på arbetsmarknaden de första åren efter gymnasiet. Bland de unga som har gått studieförberedande program är skillnaderna mellan kvinnor och män inte lika tydliga.

Skolverkets rapport (2014, a) visar att det finns stora skillnader mellan de som gått färdigt gymnasiet med fullvärdiga betyg och de som hoppat av gymnasiestudierna. Gymnasieavhoppare riskerar i betydligt högre utsträckning att hamna utanför både arbete och studier, eller att ha en

Diagram 1.1 Andel ungdomar som varken befinner sig i arbete eller studier ett till fem år efter gymnasieskolan

Källa: Skolverket

svag position på arbetsmarknaden. Men även inom denna grupp finns tydliga skillnader. När man hoppar av gymnasiet är av stor betydelse för chanserna att etablera sig på arbetsmarknaden. Elever som hoppar av gymnasiet i årskurs ett eller två är den grupp med störst etablerings-svårigheter på arbetsmarknaden. De har i större utsträckning än andra en svag ställning på arbetsmarknaden, och hamnar i större utsträckning än andra utanför både arbete och studier. Bland de som hoppat av gymnasiet i årskurs ett eller två är andelen som varken arbetar eller studerar högst, och andelen är dessutom relativt konstant över tid.

1.3 Arbetsmarknaden är under förändring

I skolverkets rapport (2014, a) finns en tydlig skillnad i jämförelsen mellan den första årskullen (2006/2007) och den andra årskullen (2008/2009). Den första årskullen arbetade i högre utsträckning året efter gymnasiet,

medan den andra årskullen i högre utsträckning studerade. En rimlig förklaring till detta är att lågkonjunkturen 2008 drabbade den andra årskullens chanser att hitta ett jobb direkt efter gymnasiet, och att många då istället valde att börja studera. Lågkonjunktur och en ökande arbetslöshet försvårar ungas chanser att etablera sig på arbetsmarknaden.

Samtidigt har arbetsmarknaden för unga förändrats. En del forskning tyder på en så kallad "jobbpolarisering" på Sveriges, såväl som i andra länders, arbetsmarknad. Globalisering och teknisk utveckling som tidigare ansetts leda främst till en "uppkvalificering" av arbetsmarknaden, det vill säga att fler högkvalificerade jobb växer fram, ser även ut att leda till en ökning av lågkvalificerade jobb. Under 2000-talet har mängden låglönejobb ökat markant i Sverige. Detta kan antas bero på dels globalisering och teknisk utveckling, men också på grund av en förändrad arbetsmarknadspolitik. Höglönejobben har samtidigt ökat något, medan mängden jobb i medellöneskiktet minskat (Åberg 2013). Samtidigt har den allmänna utbildningsnivån i befolkningen ökat. I och med den relativa minskningen av "medelkvalificerade" jobb kan detta ha effekten att högutbildade unga tvingas konkurrera även om de lågkvalificerade jobben. Konkurrensen på arbetsmarknaden, även för att få ett lågkvalificerat jobb, är hård och detta missgynnar särskilt unga med lägre utbildning och från en svagare socioekonomisk bakgrund.

Den brittiske arbetslivsforskaren David Marsden (2010) menar att ökad global konkurrens och förändrad teknik har lett till att arbetsgivare har blivit mindre villiga att ta på sig ett ansvar för ungas utbildning. Arbetsgivare är mindre benägna att låta unga "lära sig på jobbet", och på så sätt "betala" för deras utbildning. Kraven på att unga ska vara produktiva redan i ett tidigt skede av sin anställning har ökat (Olofsson, Lundahl 2013). Marsden menar att en tydligare klyfta mellan ingångsjobb och "etablerade jobb" har uppkommit i många företag och branscher. Många instegsjobb är lågavlönade visstidsanställningar. Etableringsprocessen blir allt mer utdragen, och många unga spenderar sina första år på arbetsmarknaden i osäkra och lågavlönade yrken. Marsden kallar detta fenomen för "entry tournaments", inträdesturneringar. Vissa, oftast högre utbildade och skickliga unga, kan efter en relativt kort period ta sig vidare i "inträdesturneringarna" och få ett fast, etablerat jobb i företaget eller branschen. Andra, mindre produktiva unga,

blir istället kvar i "inträdesturningarna" med osäkra och lågavlönade anställningar under flera år (Marsden 2010).

Den tekniska utvecklingen gör även att allt fler jobb, kanske framför allt de högre kvalificerade jobben, kräver god läsförmåga, räkneförmåga och särskilt förmåga att hantera datorer och IT-teknik (OECD 2013). Det är därför viktigt att bredda kunskapen om ungas etableringssvårigheter på arbetsmarknaden med att ta hänsyn till ungas kunskaper och färdigheter inom dessa områden. Utökade kunskaper om detta även kan vara viktigt för att förstå ungas möjligheter att klara av de ökade formella utbildningskrav som möter dem på arbetsmarknaden.

2. Unga svenskars kunskaper i jämförelse med omvärlden

ÅR 2012 GENOMFÖRDES i OECD en stor undersökning av vuxnas färdigheter i läsning, räkning och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT.

PIAAC – en internationell färdighets- och kunskapsstudie

Vad är PIAAC?

PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) är en stor undersökning av vuxnas färdigheter samordnad av OECD. Undersökningen har hittills genomförts i 24 länder. I Sverige har undersökningen genomförts av Statistiska Centralbyrån (SCB). PIAAC-undersökningen mäter tre sorters färdigheter: läsfärdigheter, räknefärdigheter och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. Färdigheterna har mätts genom att respondenterna har fått utföra en rad uppgifter som har utförts i de medverkandes hem. Uppgifterna har utförts med hjälp av en dator (om inte respondenten har avböjt från att använda dator – i sådana fall har kategorin ”problemlösning med hjälp av dator/IT” inte uppmätts). Respondenterna har fått läsa texter och sedan svarat på en rad frågor om texten för att uppmäta deras läsfärdigheter. För att mäta respondentens räknefärdigheter har respondenten fått läsa texter med numeriskt innehåll och sedan svara på frågor om och lösa problem i texten. (Källa: SCB)

Respondentens färdigheter betygssätts på skalan 1–500 i varje kategori. Respondenternas förmåga klassificeras också i kunskapsnivåer. För läs- och räknefärdigheter finns 6 stycken kunskapsnivåer (från lägre än nivå 1 till nivå 5), och för problemlösningsförmåga med hjälp av dator finns 4 kunskapsnivåer (från lägre än nivå 1 till 3). Förutom att svara på frågor som mäter respondenternas färdigheter har respondenterna fått svara på frågor om bland annat yrke, utbildningsbakgrund och arbetsuppgifter. (Källa: SCB)

Svenska PIAAC

I Sverige kontaktades 10 000 slumpmässigt utvalda personer för att delta i PIAAC-undersökningen. 4 469 personer deltog i undersökningen och bortfallet är alltså relativt högt. Sverige är det enda land som deltagit i undersökningen som inte har klarat OECDs mål på 5 000 respondenter. OECDs tekniska rapport slår ändå fast att de svenska resultaten håller god kvalitet. (Källa: SCB)

Sverige presterar bra i PIAAC. I läs- och räknefärdigheter ligger Sverige över OECD-genomsnittet. Sverige är det land som presterar bäst när det kommer till problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. (Källa: SCB)

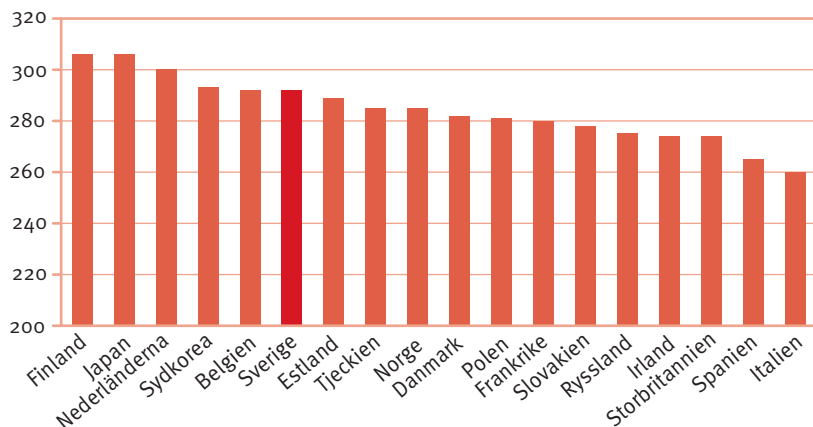
Färdigheterna PIAAC mäter

PIAAC mäter vuxnas färdigheter i läsning, räkning, och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. Det är tre viktiga färdigheter, men de är knappast ett samlat mått på en individs kunskaper eller yrkesskicklighet. Det finns många andra viktiga färdigheter som PIAAC inte mäter. Vikten av goda läsfärdigheter, räknefärdigheter eller problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT är också olika i olika yrken. I många högkvalificerade yrken är goda färdigheter i dessa kategorier centralt för att kunna utöva yrket på ett bra sätt. I andra yrken är färdigheterna av mindre vikt. Men färdigheterna PIAAC mäter blir av allt större vikt i allt fler yrken. Att hantera datorer och IT-teknik är en självklar del av allt fler yrken, även lågkvalificerade.

2.1 Unga svenskar presterar bra i ett internationellt perspektiv

I diagram 2.1 och 2.2 presenteras medelvärdespoängen i läsfärdighet och räknefärdighet för 20–29-åringar i Sverige och i andra länder. I diagram 2.3 presenteras andelen 20–29-åringar i Sverige och andra länder som har en problemlösningsförmåga motsvarande färdighetsnivå 2 eller 3. Anledningen till att medelvärdespoängen inte presenteras för problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT är att bortfallet (andelen respondenter som av olika anledningar inte gjorde problemlösningsdelen av undersökningen) är betydande och olika stor i olika länder. OECD har därför slagit fast att det inte är meningsfullt att jämföra medelvärdespoäng i problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT mellan olika länder.

Diagram 2.1 Genomsnittlig läsfärdighet för 20–29-åringar

Källa: PIAAC

Diagram 2.1 visar att svenska 20–29-åringar har förhållandevis goda läsfärdigheter i ett internationellt perspektiv. Av de 18 länder som jämförs ligger Sverige på en delad femteplats.

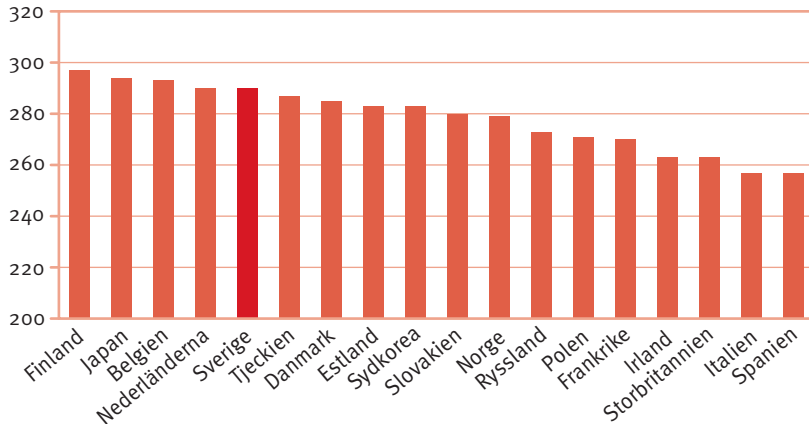
Om diagrammen

Sex länder som har deltagit i PIAAC-undersökningen saknas i diagrammen, då rapportförfattaren inte har haft tillgång till all nödvändig data för dessa länder. Dessa sex länder är Australien, Österrike, Tyskland, Cypern, USA och Kanada.

Frankrike, Italien och Spanien valde att inte utföra den del av PIAAC-undersökningen som mäter problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT, och återfinns därför inte i diagram 2.3.

Åldersspannet börjar efter det att personer vanligtvis är färdiga med sin gymnasieutbildning. Ungdomsarbetslöshetsprocent mätts vanligtvis med åldersspannet 16–24 år. Arbetsförmedlingens rapport (2014) visar dock att även många unga i åldrarna 25–29 år står utanför både arbete och studier. Med detta i åtanke – och det faktum att ungas etableringsmönster på arbetsmarknaden blir allt mer utdragna – inkluderas även 25–29-åringarna i denna rapport.

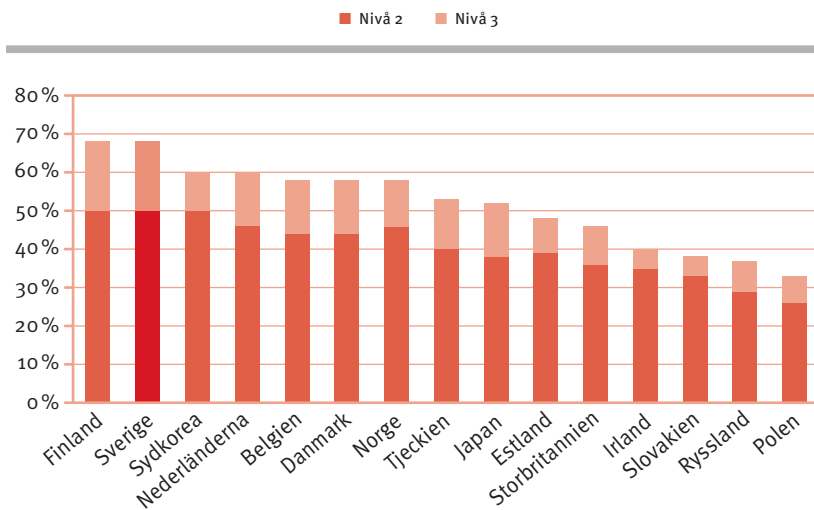
Diagram 2.2 Genomsnittlig räknefärdighet för 20–29-åringar

Källa: PIAAC

Även när det kommer till räknefärdigheter presterar svenska 20–29-åringar jämförelsevis bra (se diagram 2.2). Av de 18 länder som jämförs ligger Sverige på en delad fjärdeplats.

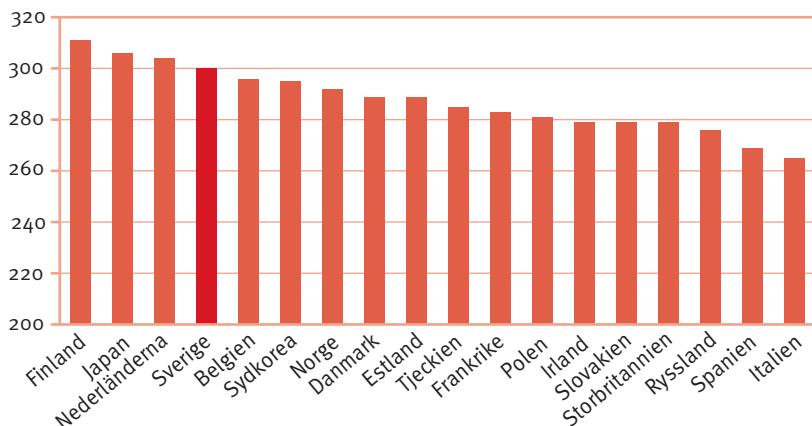
Diagram 2.3 Andel 20–29-åringar med en problemlösningsförmåga motsvarande nivå 2 eller 3

Källa: PIAAC

Diagram 2.3 visar att Sverige är tillsammans med Finland det land där störst andel, 68 procent, av 20–29-åringarna har en problemlösningsförmåga motsvarande nivå 2 eller 3, det vill säga de två översta kunskapsnivåerna.

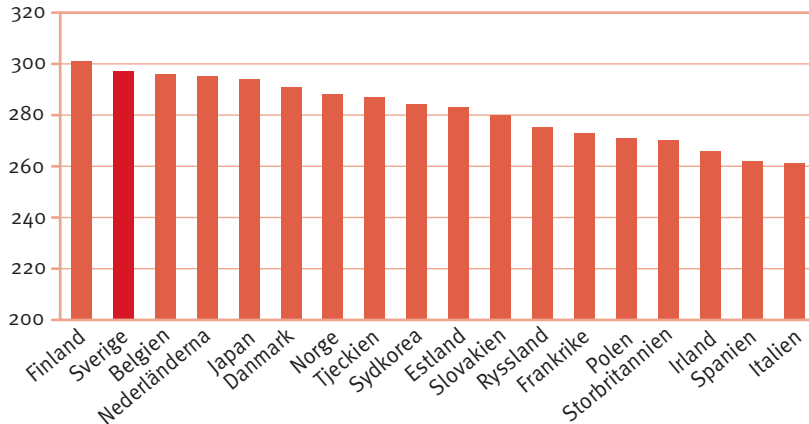
Diagram 2.4 Genomsnittlig läsfärdighet för 20–29-åringar födda i landet

Källa: PIAAC

En förklaring som ligger nära till hands för att förklara skillnader i färdigheter, kanske särskilt ungas färdigheter, mellan länder är att de har olika framgångsrika skolor och utbildningssystem. Men alla 20–29-åringar som bor i ett land är inte födda där, och har inte nödvändigtvis gått i landets skola. Det är troligt att länder med jämförelsevis stor flyktinginvandring (som exempelvis Sverige) ”missgynnas” när man jämför medelvärdena mellan olika länder. Detta är såklart helt naturligt, personer som kommit till ett land sent och som kanske inte kan språket kommer att klara av PIAAC-undersökningen sämre än andra, eftersom undersökningen i de flesta länder (finns några undantag) utförs på det inhemska språket. I diagram 2.4 till 2.5 redovisas de olika färdigheternas genom-

Diagram 2.5 Genomsnittlig räknefärdighet för 20–29-åringar födda i landet

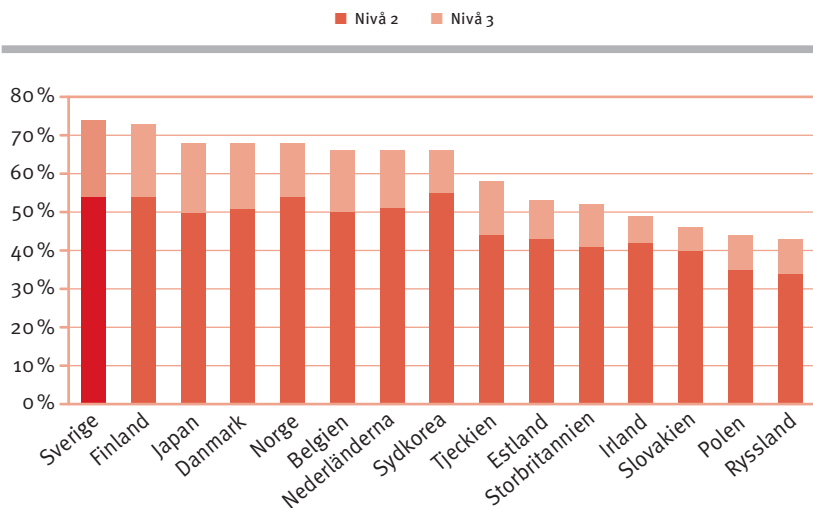
Källa: PIAAC

snittsnivåer för 20–29-åringar födda i landet. I diagram 2.6 redovisas andelen 20–29-åringar födda i landet med en problemlösningsförmåga motsvarande nivå 2 eller 3. Detta görs alltså inte för att utlandsfödda är en "ointressant grupp", utan för att jämföra de personer som har haft möjlighet att gå i landets inhemska skola.

Unga vuxna svenskar som är födda i landet presterar även de bra i ett internationellt perspektiv. I läsfärdigheter intar Sverige en fjärdeplats av 18 jämförda länder.

För räknefärdigheter ser det ännu bättre ut (diagram 2.5). Där intar Sverige en andraplats av de 18 jämförda länderna.

Diagram 2.6 Andel 20–29-åringar födda i landet med en problemlösningsförmåga motsvarande nivå 2 eller 3

Källa: PIAAC

När det kommer till problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT är Sverige det land som har en störst andel av de inhemskt födda 20–29-åringarna med en problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT motsvarande nivå 2 eller 3 (diagram 2.6).

Sveriges relativa position gentemot jämförelseländerna förbättras alltså i alla tre kategorier (läsfärdighet, räknefärdighet och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT) när vi endast jämför inhemskt födda 20–29-åringar från respektive land.

Nivåindelning av PIAAC-resultat

Att jämföra genomsnittliga värden har sin poäng, men det synliggör inte de stora skillnader som finns inom länderna. Förutom att klassificera respondenternas färdigheter på skalan 0–500 delar PIAAC även in färdigheter i olika färdighetsnivåer. För läsfärdigheter och räknefärdigheter finns 6 färdighetsnivåer; från ”under nivå 1” till ”nivå 5”. För problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT finns fyra färdighetsnivåer; från ”under nivå 1” till ”nivå 3”. I diagram 4 a) till 4 c) redovisas spridningen av färdighetsnivåer i olika grupper i Sverige. Läs- och räknefärdigheter på nivå 3 eller över klassas som ”goda färdigheter”. För problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT klassas färdigheter på nivå 2 eller över som ”goda färdigheter” (Källa: SCB).

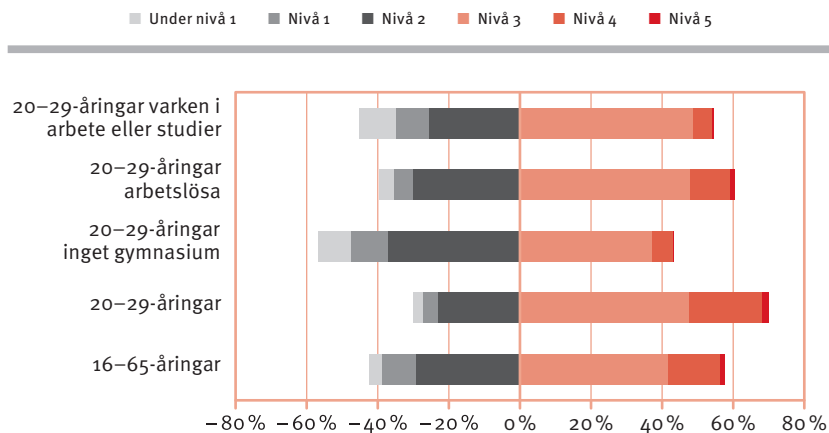
I diagram 4 a) till 4 c) presenteras spridningen av färdighetsnivåer i Sverige i fem grupper.

- Gruppen ”16–65-åringar” inkluderar alla respondenter som deltog i den svenska PIAAC-undersökningen.
- Gruppen ”20–29-åringar” inkluderar alla respondenter som är minst 20 och högst 29 år. Det är totalt 845 personer.
- ”20–29-åringar inget gymnasium” inkluderar alla 20–29-åringar som inte har en avklarad gymnasieutbildning. Det är totalt 69 personer.
- ”20–29-åringar Arbetslösa” inkluderar alla respondenter i åldrarna 20–29 år som i PIAAC är listade som arbetslösa. Det är totalt 67 personer.
- ”20–29-åringar varken i arbete eller studier” inkluderar de respondenter i åldrarna 20–29 år som är arbetslösa eller ej en del av arbetskraften och som inte studerar på högskola eller yrkeshögskola det senaste året. Det är totalt 85 personer.

Läsfärdighetsnivåer i olika grupper

I diagram 2.7 presenteras hur stor andel som har läsfärdigheter motsvarande varje färdighetsnivå (under nivå 1 till nivå 5) i fem olika grupper.

Diagram 2.7 Läsfärdighetsnivå i fem olika grupper

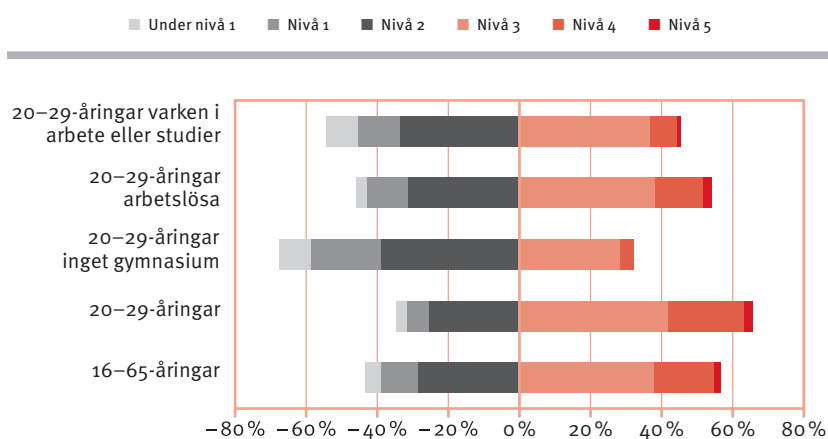
Källa: PIAAC

- 58 procent av alla de som deltagit i undersökningen (16-65-åringar) har goda färdigheter (färdighetsnivå 3 eller högre) i läsning. Av dem befinner sig den största delen på färdighetsnivå 3.
- För de 20-29-åringar som deltagit i undersökningen är andelen med goda läsfärdigheter 70 procent.
- Arbetslösa 20-29-åringar har sämre läsfärdigheter än gruppen 20-29-åringar som helhet, men ändå högre än gruppen 16-65-åringar. Andelen arbetslösa 20-29-åringar med goda läsfärdigheter är 60 procent.
- 20-29-åringar som varken arbetar eller studerar ser ut att ha ännu lite lägre färdigheter än gruppen arbetslösa 20-29-åringar. Andelen med goda läsfärdigheter i denna grupp är 55 procent. Andelen med läsfärdigheter under nivå 1 är i denna grupp 11 procent, att jämföra med 3 procent för gruppen 20-29-åringar.
- 20-29-åringar utan gymnasiekompetens har tydligt lägre läsfärdigheter än övriga grupper. Andelen med goda läsfärdigheter i denna grupp är 43 procent. 9 procent har en läsfärdighet under nivå 1.

Räknefärdighetsnivåer i olika grupper

I diagram 2.8 presenteras hur stor andel som har räknefärdigheter motsvarande varje färdighetsnivå (under nivå 1 till nivå 5) i fem olika grupper.

Diagram 2.8 Räknefärdighetsnivå i fem olika grupper

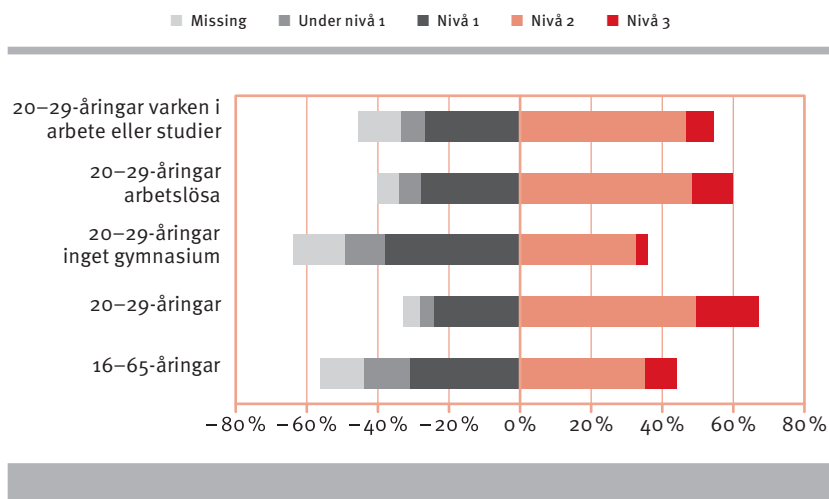
Källa: PIAAC

- 57 procent av 16-65-åringarna har goda färdigheter (färdigheter över nivå 3) i räkning.
- 20-29-åringarna presterar bättre än befolkningen som helhet även här, 66 procent har goda räknefärdigheter.
- Arbetslösa 20-29-åringar har en mindre andel med goda räknefärdigheter än gruppen 20-29-åringar som helhet. 54 procent av de arbetslösa 20-29-åringarna har goda räknefärdigheter.
- Bland 20-29-åringar som varken arbetar eller studerar är andelen med goda räknefärdigheter 46 procent.
- Bland 20-29-åringar utan gymnasiekompetens har 32 procent goda räknefärdigheter.

Problemlösningsförmåga i olika grupper

I diagram 2.9 presenteras hur stor andel som har problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT motsvarande varje färdighetsnivå (under nivå 1 till nivå 3) i fem olika grupper.

Diagram 2.9 Problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT i fem olika grupper

Källa: PIAAC

- 44 procent av 16-65-åringarna har en god problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT.
- Problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT är den av de tre färdighetskategorierna som har störst skillnader mellan 20-29-åringar och 16-65-åringar. 67 procent av 20-29-åringarna har en god problemlösningsförmåga.
- 60 procent av de arbetslösa 20-29-åringarna har en god problemlösningsförmåga.
- Andelen 20-29-åringar varken i arbete eller i studier som har en god problemlösningsförmåga är 54 procent.
- Bland 20-29-åringar utan gymnasiekompetens har 36 procent en god problemlösningsförmåga.

Unga arbetslösa har lägre färdigheter än övriga unga vuxna

Det finns synbara skillnader i färdigheter mellan arbetslösa 20–29-åringar och 20–29-åringar i allmänhet, men skillnaderna är mindre än vad man kanske kunde väntat sig. Jämfört med befolkningen som helhet (16–65-åringar) har dock unga arbetslösa bättre färdigheter i både läsförmåga och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT.

Unga som varken arbetar eller utbildar sig

20–29-åringar som varken befinner sig i arbete eller studier har ännu lite sämre färdigheter än unga arbetslösa. Mer iögonfallande med denna grupp är dock att den har en större andel som har färdigheter på under nivå 1, samt en större andel som inte har gjort den del av PIAAC-undersökningen som mäter problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT.

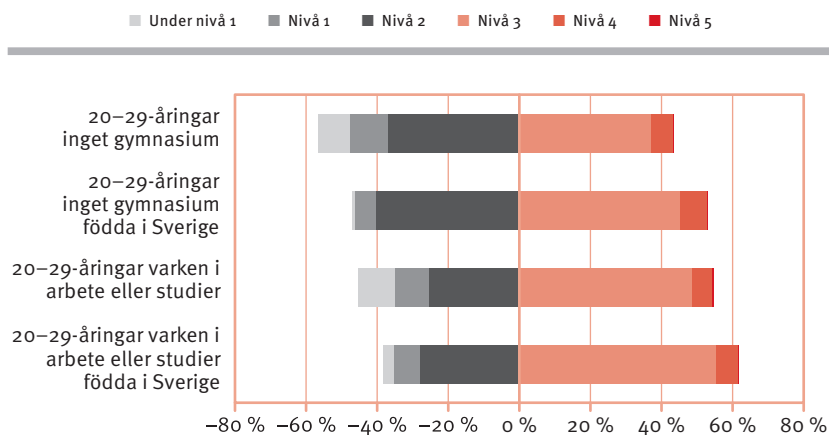
De som inte fullföljt gymnasiet har betydligt lägre färdigheter

20–29-åringar som inte har börjat eller fullföljt sin gymnasieutbildning har betydligt lägre färdigheter än övriga grupper. Liksom bland 20–29-åringar som varken arbetar eller utbildar sig är andelen med färdigheter under nivå 1 större än i övriga grupper.

Skillnader i färdigheter bland dem utan gymnasieutbildning och bland de som varken studerar eller arbetar

Både de unga vuxna som varken arbetar eller studerar samt de utan gymnasieutbildning har generellt sett betydligt lägre färdigheter än övriga unga vuxna. Samtidigt visar diagram 2.7 till 2.9 att detta är heterogena grupper. Andelen med låga eller mycket låga färdigheter är större än övriga grupper, och andelen med goda färdigheter är mindre. Men likväl har en betydande del av dessa grupper goda färdigheter i läsning, räkning eller problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. I diagram 2.10 till 2.12 jämförs båda dessa gruppers resultat med samma grupper fast där endast personer födda i Sverige räknas med.

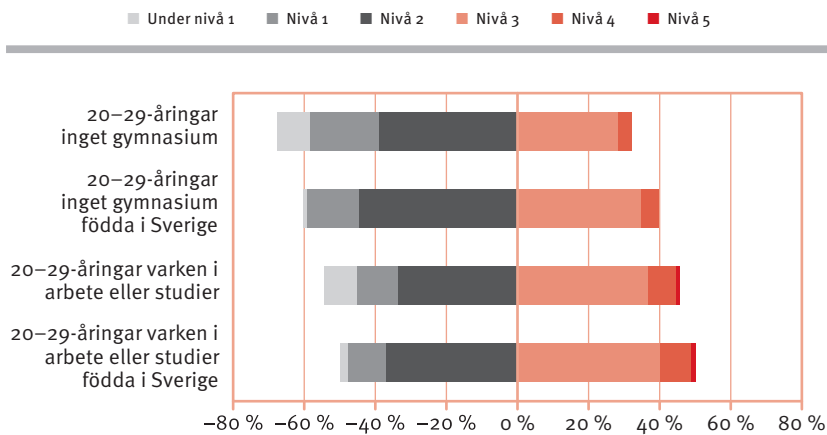
Diagram 2.10 Läsfärdighetsnivå bland 20–29-åringar utan gymnasium respektive 20–29-åringar varken i arbete eller i studier. Kontroll för utlandsfödda

Källa: PIAAC

- Andelen 20–29-åringar utan gymnasiekompetens med goda läsfärdigheter är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 53 procent, jämfört med 43 procent.
- Även andelen 20–29-åringar varken i arbete eller i studier med goda läsfärdigheter är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 62 procent jämfört med 55 procent.
- Andelen med låga eller riktigt låga färdigheter (färdighetsnivå ett eller under färdighetsnivå 1) minskar både för de i gruppen utan gymnasiekompetens och för de som varken arbetar eller studerar när man endast räknar personer födda i Sverige.

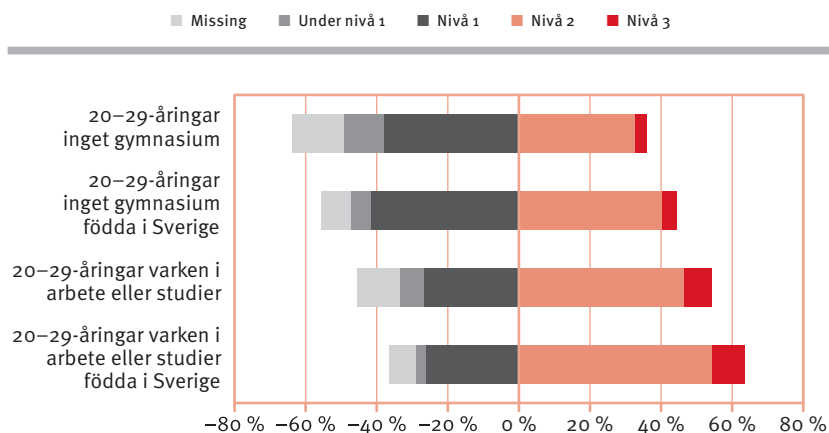
Diagram 2.11 Räknefärdighetsnivå bland 20–29-åringar utan gymnasium respektive 20–29-åringar varken i arbete eller i studier. Kontroll för utlandsfödda

Källa: PIAAC

- Andelen 20–29-åringar utan gymnasiekompetens med goda räknefärdigheter är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 40 procent jämfört med 32 procent.
- Även andelen 20–29-åringar varken i arbete eller i studier med goda räknefärdigheter är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 50 procent jämfört med 46 procent.
- Andelen med låga eller riktigt låga färdigheter (färdighetsnivå ett eller under färdighetsnivå 1) minskar både för de i gruppen utan gymnasiekompetens och för de som varken arbetar eller studerar när man endast räknar personer födda i Sverige.

Diagram 2.12 Problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT bland 20–29-åringar utan gymnasium respektive 20–29-åringar varken i arbete eller i studier. Kontroll för utlandsfödda

Källa: PIAAC

- Andelen 20–29-åringar utan gymnasiekompetens med god problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 44 procent jämfört med 36 procent.
- Även andelen 20–29-åringar varken i arbete eller i studier med goda läsfärdigheter är högre om vi endast räknar med personer födda i Sverige; 63 procent jämfört med 54 procent.
- Andelen med låga färdigheter (under nivå 1) liksom andelen som ej gjort den del av undersökningen som mäter problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT minskar både för de i gruppen utan gymnasiekompetens och för de som varken arbetar eller studerar när man endast räknar personer födda i Sverige.

3. *Analys och diskussion av resultaten*

I DISKUSSIONEN OM ungas etableringssvårigheter på arbetsmarknaden kan PIAAC-undersökningen tillföra kunskap som vi inte hade innan. Med hjälp av PIAAC kan vi få en bild av vilka färdigheter unga har i läsning, räkning och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. Goda färdigheter i dessa tre områden är knappast de enda viktiga variablerna för att bli "anställningsbar" eller för att etablera sig på arbetsmarknaden, men det är viktiga förmågor som fyller en allt större roll i fler och fler yrken. Skolverkets rapport (2014, a) visar att personer som hoppar av gymnasiet sent har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden än personer som hoppar av gymnasiet tidigt. Det är troligt att detta i alla fall delvis är ett utfall av att de som hoppat av sent har kunnat tillskansa sig mer för arbetsmarknaden viktiga kunskaper och färdigheter än de som hoppar av tidigt.

Läsfärdighet, räknefärdighet och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT har ett tydligt samband med utbildning. Högutbildade har i allmänhet högre färdigheter än lågutbildade. En längre utbildning leder till att individen förbättrar sina kunskaper och färdigheter. Samtidigt kan en persons färdigheter i sig påverka personens möjligheter att klara av en utbildning eller tillskansa sig viktig information. För personen som besitter dem blir färdigheterna en resurs. Det är i detta perspektiv som ökade kunskaper om färdigheterna bland unga med etableringssvårigheter eller från grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden är av intresse. Med ökad kunskap om färdigheterna i dessa grupper växer också kunskapen om hur gruppernas chanser att klara av ett arbete eller en utbildning ser ut.

PIAAC-undersökningen ger oss en uppfattning av de färdigheter som den svenska befolkningen besitter, baserat på cirka 4 500 respondenter. När vi, utifrån PIAAC, vill få en bild av hur färdigheterna ser ut hos en liten delgrupp av befolkningen får vi titta på hur färdigheterna ser ut hos de respondenter som tillhör den delgrupp vi vill undersöka. Med mindre grupper så finns det risk att osäkerheten i våra resultat ökar.

Delgrupperna vi jämför i den här rapporten ligger dock alla minst på runt 60 respondenter, vilket OECD har slagit fast är en minimigräns för att uttala sig om en delgrupps färdigheter.

Etableringssvårigheter och risken att hamna utanför är större för personer med utländsk bakgrund, personer med sociala problem och personer utan fullvärdig gymnasieutbildning. Unga som inte har fullföljt gymnasiet är kraftigt överrepresenterade bland arbetslösa, bland de med osäkra anställningar och bland de som varken arbetar eller studerar.

Unga som står utanför både arbete och studier är en problematisk grupp. De som befinner sig i denna situation under en längre tid riskerar att få svårt att någonsin kunna etablera sig väl på arbetsmarknaden. De unga som varken arbetar eller studerar är dock en heterogen grupp. Med hjälp av PIAAC-undersökningen kan vi se att denna grupp generellt sett har lägre färdigheter än andra unga, men att en stor del av gruppen ändå har goda färdigheter i läsning, räkning och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. Detsamma gäller för de unga som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning. Det är en grupp som generellt har lägre färdigheter än andra unga (vilket är väntat), men även i denna grupp har en relativt stor andel unga goda färdigheter.

Anledningarna till varför dessa personer inte har gått i eller klarat gymnasiet skiljer sig antagligen åt mellan dem med låga och höga färdigheter. Ett gemensamt problem är att deras brist på gymnasiekompetens skapar hinder för dem att både studera vidare och att hitta ett arbete. Även för unga med goda färdigheter skickar bristen på en färdig gymnasieutbildning negativa signaler. För att stärka chanserna för dessa unga vuxna att etablera sig på arbetsmarknaden behövs emellertid helt olika åtgärder och insatser.

De som inte är födda i Sverige är överrepresenterade bland de som har mycket låga färdigheter. För personer som kommit till Sverige sent är det naturligt att de presterar lågt i PIAAC-undersökningen. PIAAC-undersökningen utförs på svenska, och om man har begränsade kunskaper i svenska påverkar det inte bara den del av testet som mäter läsfärdighet, utan även de delar som mäter räknefärdighet och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT.

Dessa personers förmåga att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden borde påverkas positivt av en tillgång till en kvalitativ svensk-

undervisning eller till en bra grundvuxutbildning (grundläggande vuxenutbildning). Dagens grundvux är emellertid anpassat till den tid då målgruppen framförallt var svenskfödda med otillräcklig skolgång. I dag är det i princip bara utlandsfödda som genomgår denna utbildning². Det är viktigt att grundvux anpassar sig till sin nya målgrupp och att det är möjligt att kombinera arbete eller praktik med ett fullföljande av svensk grund- och gymnasieutbildning för de som kommer sent till Sverige och som inte fått chansen att fullfölja skolan i sitt tidigare hemland.

De svenskfödda som har gått i svensk skola men som ändå har mycket låga färdigheter är möjligtvis en mer problematisk grupp. Sannolikt beror de låga färdigheterna på stora inlärningssvårigheter. Dessa personers chanser att läsa till sig kunskap motsvarande gymnasiekompetens är förmodligen relativt små. Detta är en liten grupp av den totala gruppen utan gymnasieutbildning. I denna grupp är det troligtvis mer framgångsrikt att fokusera på subventionerade och anpassade anställningar som passar för de som ingår i denna grupp.

En stor del av de unga som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning har färdigheter under kraven för att klassas som att ha "goda färdigheter" (nivå 3 för läsning och räkning respektive nivå 2 för problemlösningsförmåga), men ändå inte "katastrofalt" låga färdigheter. Många i denna grupp skulle dock sannolikt kunna hantera ett vanligt jobb utan större problem. Det finns många möjliga åtgärder för att förbättra denna grupps chanser att etablera sig på arbetsmarknaden. Att inte ha ett fullvärdigt gymnasiebetyg är sannolikt ett stort hinder när de söker jobb. Med lite ansträngning skulle förmodligen de flesta i denna grupp kunna läsa till sig en gymnasiekompetens. Därför är det viktigt att det finns tillgång till relevanta vuxenutbildningar – både som är inriktade på att ge en behörighet till högskolestudier och för att ge en relevant yrkesutbildning. Det senare är något som brister i många kommuner.³ Utbildning bygger emellertid på att personen är motiverad. Att tvinga in personer i utbildning som de inte vill gå är ett slöseri på samhällets resurser. För de som inte har orken eller viljan att sätta sig i skolbänken igen bör det finnas andra lösningar, som praktikplatser, yrkesintroduk-

² Skolverket, 2012.

³ Skolverket, "Redovisning av uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial utbildning och lärlingsutbildning för vuxna med mera", 2014, b.

tionsanställningar eller traineejobb. Att kunna kombinera jobb och utbildning kan sannolikt öka motivationen att skaffa sig de kompletterande kunskaper som krävs i arbetslivet.

Av de som inte har fullvärdiga gymnasiebetyg har en relativt stor grupp goda färdigheter i läsning, räkning samt problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT. Denna grupp kan te sig märklig. "Borde" de inte ha klarat gymnasiet? Sannolikt är det inte kunskapsbrist eller inlärningssvårigheter som är förklaringen till denna grupps bristande gymnasiekompetens, utan istället något annat. Det kan vara sociala problem, bristande motivation, eller problem med dålig vägledning i gymnasieskolan.

Att komplettera sin utbildning för att få ett fullvärdigt gymnasiebetyg skulle för den här gruppen främst innebära att de får ett bevis på de kunskaper och färdigheter som de besitter. Möjligheter att relativt snabbt och för individen billigt kunna komplettera det som saknas för ett fullvärdigt gymnasiebetyg, exempelvis genom att individen tentar av de kurser som saknas, kan vara ett viktigt sätt att öka denna grupps chanser att etablera sig på arbetsmarknaden. Men även om denna grupp inte gör det pekar Skolverkets studie (2014, a) på att många av dem som hoppar av gymnasiet sent får ett fotfäste på arbetsmarknaden i högre grad än de som hoppar av tidigt. Många unga gymnasieavhoppare med höga färdigheter i läsning, räkning och problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT har antagligen genomgått större delen av gymnasiet.

Vad kan göras för att minska avhopp från gymnasiet?

Gymnasieutbildning är viktigt för ungas chanser att etablera sig på arbetsmarknaden. Unga utan gymnasieutbildning riskerar i högre grad än andra att få svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Att minska avhopp från gymnasiet är därför en viktig åtgärd för att förhindra att unga vuxna hamnar i utanförskap. Det finns flera viktiga åtgärder för att minska avhopp från gymnasiet. Att se till att unga som har svårt att hänga med i undervisningen får det stöd de behöver är kanske den viktigaste. Det är också viktigt att gymnasieskolan blir bättre på att uppmärksamma och ge stöd till elever med sociala problem.

En annan viktig åtgärd är att underlätta möjligheterna för elever som byter gymnasieprogram att klara av sin utbildning så fort som möjligt.

Det är vanligt att gymnasiestuderande väljer att byta skola eller linje. Detta innebär ofta att de förlorar ett helt år i sina studier, men det är också lätt att de får luckor i sitt betyg (Skolverket 2011). De kan genom den stora frihet som gymnasieskolorna har att lägga upp undervisningen missa kurser som är avgörande för deras studentexamen eller för att få behörighet till högskolan. Skolornas stora frihet har i praktiken inskränkt ungdomars möjlighet att byta skola eller linje under utbildningstiden. En bättre studievägledning kan möjligtvis också vara ett sätt att minska felval och underlätta för gymnasieeleverna att fullfölja sin gymnasieutbildning.

Ytterligare ett problem är alla de unga som lämnar grundskolan utan tillräckliga betyg för att börja på ett nationellt program. De unga som inte kommer in på ett nationellt program kan istället börja på ett så kallat introduktionsprogram. Det är en mycket hög andel av dessa ungdomar som aldrig tar sig igenom gymnasiet. Kvaliteten på de utbildningsalternativ som erbjuds dessa ungdomar är varierande. Andelen som går vidare från introduktionsprogrammet till ett nationellt program och som till slut klarar gymnasiet varierar mellan de olika introduktionsprogrammen. Introduktionsprogrammets innehåll och upplägg varierar också mycket mellan olika kommuner och mellan olika huvudmän (Skolverket 2014, c).

Obligatoriskt gymnasium?

Regeringen har aviserat att gymnasiet ska vara obligatoriskt fram till 18 års ålder. Frågan är om detta skulle öka andelen som tar sig igenom gymnasieskolan. Det visar sig emellertid att majoriteten som hoppar av gymnasiet gör det i årskurs 3, när de är över 18 år (Skolverket 2014, a). Dessa påverkas inte av ett obligatorium.

Den stora gruppen som inte får börja något nationellt program på grund av otillräckliga betyg från grundskolan påverkas inte heller i någon större utsträckning. Deras problem är inte i första hand avhopp utan de stora kunskapsluckorna från grundutbildningen. Åren fram till 18 års ålder får de i stor grad lägga på att komplettera tidigare brister, inte läsa de teoretiska gymnasieämnena.

Det finns ändå vissa fördelar med ett obligatorium. De som hoppar av i årskurs 1 eller 2 har tydligen större etableringssvårigheter än de som

hoppas av i årskurs (Skolverket 2014, a). Frågan är emellertid om de som hoppas av under de första två åren kommer påverkas av att skolan blir obligatorisk.

Goda svenska PIAAC-resultat men fallande PISA-resultat. Kommer unga vuxna i Sverige prestera sämre i framtiden?

PIAAC-undersökningen visar en positiv bild av svenskars färdigheter. Sverige är ett av de länder som presterar bäst i undersökningen. I de senaste PISA-undersökningarna framställs dock en annan bild av Sverige. PISA-resultaten har fallit i flera omgångar, och Sverige ligger nu under OECD-genomsnittet. PIAAC-undersökningen år 2012 och PISA-undersökningen samma år ger en motstridig bild av unga svenskars kunskaper. Jämfört med de äldre PISA-undersökningarna är skillnaderna dock inte lika stora. År 2000 låg Sverige över OECD-snittet i samtliga delar av PISA-undersökningen. Sedan dess har PISA-resultaten fallit varje år. År 2006 hade Sverige i PISA-undersökningen goda resultat i läsförståelse, men mindre bra i matematik.

Den danska SFI-studien "Fra 15 til 27 år" följer upp cirka 1 900 unga danskar som deltog i PISA-undersökningen år 2000 i PIAAC år 2011/2012. I studien undersöks hur läsfärdigheterna har utvecklats för de 15-åringar som i PIAAC följts upp från PISA-undersökningen år 2000. Studien finner att läsförmågan ökar tydligt mellan 15 och 27 års ålder. Den finner även att det finns ett tydligt samband mellan läsförmågan vid 15 års ålder och läsförmågans utveckling fram till 27 års ålder. Den viktigaste faktorn för utveckling i läsförmågan var fortsatta studier. (SFI 2014).

Det är möjligt att 2012 års dåliga svenska PISA-resultat kommer att visa sig i framtida PIAAC-undersökningar. 2012 års "PISA-kris" kan eventuellt återspeglas i en "PIAAC-kris" år 2022. Bland annat den danska studien, som pekade på ett samband mellan läsförmågan i PISA-undersökningen och läsförmågans fortsatta utveckling talar för detta. Men detta är dock inte självklart (Myrberg 2014). Det är möjligt att framtidens unga vuxna, till följd av sina erfarenheter i fortsatta studier och på arbetsmarknaden kommer ha likvärdiga färdigheter med dagens unga vuxna. Vidare är det troligt att den vuxna befolkningens problemlösningsförmåga med hjälp av dator/IT kommer att öka, i en värld där datorer och annan teknik fyller en allt mer självklar del av vardagen. För

att färdigheter ska fortsätta utvecklas krävs dock att ungdomar och unga vuxna fortsätter att befinna sig i situationer där man lär sig och utvecklas. Detta sker kanske främst genom utbildning, men förmodligen också i arbetslivet. För att ha fortsatt höga färdigheter bland unga vuxna i Sverige krävs det att vi minskar gymnasieavhoppen, att alla har fortsatt rätt och till och möjlighet till fortsatt utbildning på högskola eller kompletterande utbildning på Komvux, samt att unga inte hamnar utanför både arbete och studier under långa perioder.

Källförteckning

- Arbetsförmedlingen (2013), Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar.
- Hällö, Torbjörn (2014), Vilka är de "heltidsstuderande arbetslösa" och varför har de blivit fler?, LO
- Marsden, David, (2010), The Growth of Extended 'Entry Tournaments' and the Decline of Institutionalised Occupation Labour Markets in Britain, Center for Economic performance
- Myrberg, Mats, (2014), Ungdomars och vuxnas läsförmåga – resultat av PIAAC 2012 ur ett utvecklingsperspektiv, Powerpoint.
- ILO (2012). International Labour Conference, 101st Session, 2012. Report V. The youth employment crisis: Time for action. ILO: Geneva.
- OECD (2013), OECD Skills Outlook 2013 – First results from the survey of adult skills
- Olofsson, Jonas, Lundahl, Lisbet, (2013), Unga möter ökade sociala risker – en bakgrund om ungdomsarbetslöshet och utanförskap, Socialmedicinsk tidskrift.
- SCB (2013:2). Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter. SFI (2014), Fra 15 til 27 år.
- Skolverket (2011), Gymnasieelevers byten av program och skolor.
- Skolverket (2012), Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en studie av nationell statistik och kommunal praktik.
- Skolverket (2014, a), Vad ungdomar gör efter gymnasieskolan – en registerstudie.
- Skolverket (2014, b), Redovisning av uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial utbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.
- Skolverket (2014, c), Introduktionsprogram.
- Åberg, Rune (2013) Tjugohundratalets arbetsmarknad – fortsatt uppkvalificering eller jobbpolarisering?, Ekonomisk debatt, nr 2, 2013.

Rapporter i serien

1. Sverige behöver ett bättre banksystem
ISBN 978-91-566-2967-9
2. Hundra år av ojämlikhet – löner och löneutveckling efter klass och kön
ISBN 978-91-566-2968-6
3. Bör sänkt lägstalön ingå i en svensk sysselsättningsstrategi?
ISBN 978-91-566-2982-2
4. Hur många har erfarenhet av arbetslöshet?
ISBN 978-91-566-2983-9
5. Den "nya" strukturomvandlingen?
Jobbpolariseringen och konkurrensen om jobben
ISBN 978-91-566-2985-3
6. Vilja, få och förmå – Synpunkter på en sysselsättningspolitik
byggd på ekonomiska incitament
ISBN 978-91-566-2997-6
7. Skolan sviker – hur, varför och vad vi kan göra åt det?
ISBN 978-91-566-2999-0
8. Inflation – allt du behöver veta men aldrig vågat fråga om
ISBN 978-91-566-3001-9
9. Investeringar och sysselsättning i Sverige
ISBN 978-91-566-3002-6
10. Bostadsbrist och arbetsmarknad
– hur får vi en bostadsmarknad i balans?
ISBN 978-91-566-3004-0
11. Samhällsekonomi i koma – kan höjda löner återuppliva den?
ISBN 978-91-566-3008-8
12. Modellen som klev ut genom ett fönster
– om globaliseringen och den svenska modellens framtid
ISBN 978-91-566-3009-5
13. Penningpolitik och full sysselsättning
ISBN 978-91-566-3010-1
14. Vägval när det gäller marknadsmekanismer i utbildningssystemet
ISBN 978-91-566-3011-8
15. Arbetsförmedlingen och arbetskraftsförmedlingen
– missbedömd eller dömd att misslyckas?
ISBN 978-91-566-3012-5

16. Tillsammans – LO-samordning och samverkan i praktiken
ISBN 978-91-566-3013-2
17. Ungas färdigheter och etableringsproblem på arbetsmarknaden
ISBN 978-91-566-3059-0

I slutet av 1980-talet hade unga i regel etablerat sig på arbetsmarknaden vid 21 års ålder. Nu sker det först vid 28 års ålder. En viktig fråga är om unga har rätt färdigheter för att möta arbetsmarknadens krav. I denna rapport till projektet *Full sysselsättning och solidarisk lönepolitik*, skriven av Love Wennemo Lanninger, belyses den frågan. Med hjälp av OECDs undersökning, PIACC, beskrivs unga svenskars färdigheter inom tre områden: räknefärdighet, läsfärdighet samt problemlösning med hjälp av IT. Resultaten för Sverige jämförs med andra industrialiserade ekonomier. Dessutom jämförs hur unga med olika studiebakgrund och etableringsförhållanden på arbetsmarknaden klarar sig i förhållande till varandra. Dessutom presenteras förslag på hur ungas etablering på arbetsmarknaden ska underlättas.

September 2015

ISBN 978-91-566-3059-0

www.lo.se